

2017

Rynek pracy w Małopolsce
2016

**Opracowanie powstało w Wojewódzkim Urzędzie Pracy
w Krakowie**

Zespół redakcyjny raportu:

Marlena Perczyk (red.), Weronika Firek, Bogusław Garbiec

Nadzór merytoryczny:

Alina Paluchowska

Wicedyrektor Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Copyright by Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

ISBN: 978-83-65367-54-9

Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

pl. Na Stawach 1

30-107 Kraków

Tel. 12 428 78 70

Faks 12 422 97 85

kancelaria@wup-krakow.pl

www.wup-krakow.pl

Kraków 2017

Spis treści

Wnioski	3	Zapotrzebowanie na pracowników	29
Podmioty gospodarcze i przedsiębiorczość	4	Praca nierejestrowana	30
Zmiana liczby podmiotów gospodarczych w powiatach	5	Wynagrodzenia	32
Zmiany w strukturze branżowej	7	Imigranci zarobkowi	33
Nakłady inwestycyjne	8	Napływ cudzoziemców do Małopolski	33
Wskaźnik przedsiębiorczości w powiatach Małopolski	10	Profil imigranta zarobkowego	34
Rentowność małopolskich przedsiębiorstw	11	Emigranci zagraniczni	35
Upadłości	12	Profil emigranta	36
Przedsiębiorczość Małopolski na tle pozostałych województw	14	Transfery z zagranicy	37
Handel detaliczny oraz sprzedaż hurtowa	15	Małopolski rynek pracy w 2017 roku	38
Sektor Przemysłu	16		
Branża farmaceutyczna	17		
Sektor Budownictwa	18		
Kondycja firm w ocenie przedsiębiorców	19		
Liczba i charakterystyka pracujących	23		
Zatrudnienie	27		

Wnioski

W 2016 roku nastąpił dalszy wzrost liczby ofert pracy i spadek stopy bezrobocia. Jak wynika z *Barometru zawodów* sytuacja na regionalnym rynku pracy dynamicznie się zmienia. Według prognozy na rok 2017, po raz pierwszy od początku badania, liczba zawodów deficytowych przewyższa liczbę zawodów nadwyżkowych. Jedną z konsekwencji takiej relacji popytu i podaży jest trudność w pozyskiwaniu przez pracodawców wykwalifikowanej kadry i rosnące oczekiwania dotyczące poziomu wynagrodzeń w części zawodów. Znaczna część pracodawców zgłaszała problemy w pozyskiwaniu kandydatów chętnych do pracy i spełniających stawiane przez nich wymagania.

Sytuacja pozornie jest korzystna dla osób poszukujących pracy. Rzeczywistość jest jednak bardziej złożona. Duże zapotrzebowanie na pracowników nie obejmuje wszystkich branż. Deficyt pracowników pogłębia się w grupach zawodowych w których wymagane jest posiadanie ściśle określonych kompetencji i aktualnych uprawnień.

Ogólną liczbę pracujących w Małopolsce szacuje się na około 1,44 mln osób (wzrost o 10,7% w porównaniu do roku 2015). Liczba pracujących i struktura tej grupy w ciągu roku zmienia się sezonowo: z uwagi na uzależnienie zapotrzebowania na pracę m. in. w rolnictwie i budownictwie od warunków atmosferycznych, w Małopolsce zazwyczaj najwięcej pracujących notuje się w III kwartale. W efekcie wzrostu liczby pracujących oraz zmniejszenia liczby bezrobotnych, zmalało obciążenie pracujących osobami niepracującymi. W IV kwartale 2016 roku w Małopolsce na 1 000 pracujących przypadało 839 niepracujących (rok

wcześniej 910). Obciążenie pracujących jest w Małopolsce niższe niż średnio w kraju.

W 2017 roku prognozuje się dalszy spadek poziomu bezrobocia, a pracodawcy planują zwiększanie zatrudnienia. Jednym z najważniejszych zadań instytucji rynku pracy będzie zatem pomoc pracodawcom w znalezieniu wykwalifikowanych pracowników.

Podmioty gospodarcze i przedsiębiorczość

Na koniec grudnia 2016 roku w województwie małopolskim zarejestrowanych było ponad 371,1 tys. podmiotów gospodarczych¹. To o ponad 7,2 tys. (2%) więcej, niż na koniec roku 2015.

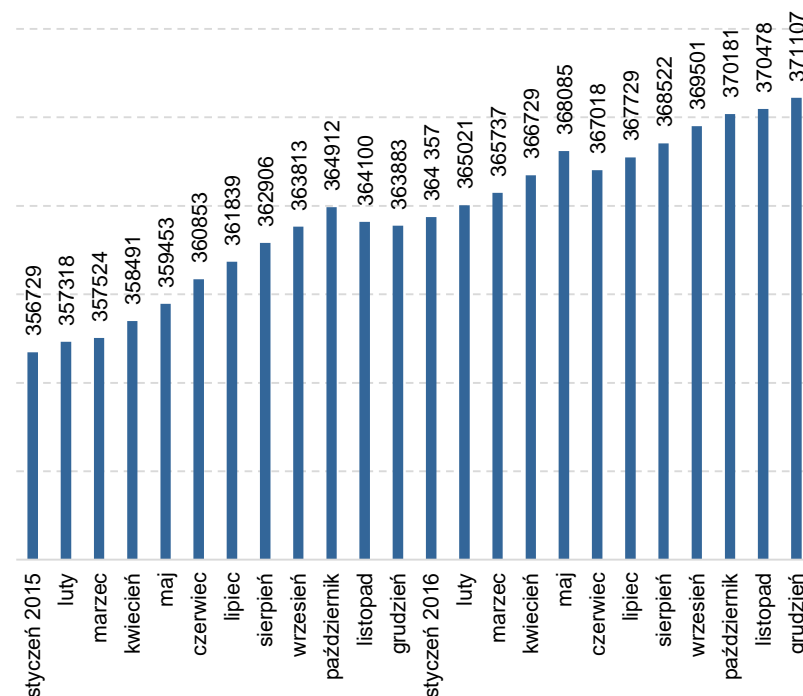
W porównaniu z rokiem 2015:

Wzrosła liczba podmiotów z sektora prywatnego: o około 7 tys. do 359,9 tys. (97,7% ogółu podmiotów).

Na zbliżonym poziomie utrzymała się liczba podmiotów z sektora publicznego (około 7,9 tys.). W ujęciu rocznym nastąpił wzrost o 0,6%.

Utrzymała się struktura firm według wielkości zatrudnienia: 95,7% to podmioty mikro – do 9 pracowników (355,1 tys. podmiotów, o 7 tys. więcej niż na koniec 2015 roku), 3,6% to podmioty zatrudniające 10-49 osób (13,3 tys. wobec 13,2 tys. na koniec 2015 roku). Podmioty średnie i duże (zatrudniające 50 i więcej osób) to zaledwie 0,7% (2,7 tys.).

Wykres 1. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w Małopolsce (stan w końcu okresu)

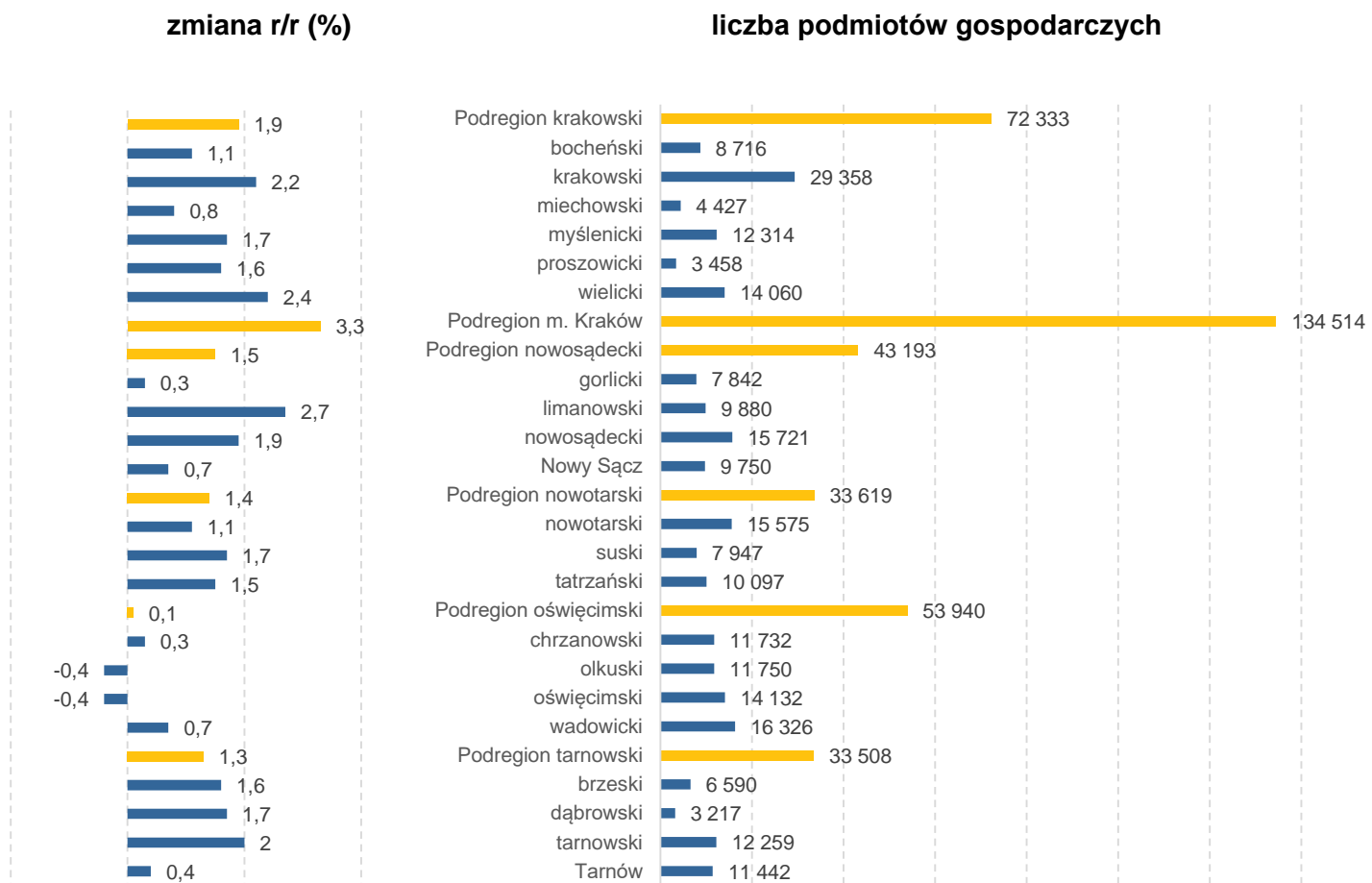

Źródło: Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego w grudniu 2016 r., Urząd Statystyczny w Krakowie.

¹ Prezentowane informacje o podmiotach gospodarczych bazują na rejestrze REGON. Podane liczby nie obejmują jednostek lokalnych (oddziałów, filii i zakładów firm - poza główną siedzibą firmy/podmiotu) oraz indywidualnych gospodarstw rolnych.

Zmiana liczby podmiotów gospodarczych w powiatach

Wykres 2. Liczba podmiotów gospodarczych (w tysiącach) i zmiana (w %) w stosunku do roku 2015 w podregionach i powiatach województwa małopolskiego – stan na 31 grudnia 2016 roku

Dominującą formą prawną w 2016 roku była działalność osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą² (267,2 tys. podmiotów, czyli 72,0% ogółu). W grupie tej nastąpił wzrost o 0,7% w stosunku do końca roku 2015. Tempo tego wzrostu jest jednak niższe niż w przypadku osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej (103,9 tys. podmiotów według stanu koniec roku), których liczba wzrosła w ujęciu rocznym o 5,5%.

Liczba spółek zarejestrowanych w województwie małopolskim na koniec grudnia 2016 roku wyniosła 68,7 tys., w tym 40,2 tys. spółek handlowych (o 11,3% więcej w skali roku) i 28,1 tys. spółek cywilnych (wzrost o 0,8%).

Wśród spółek handlowych odnotowano prawie 33 tys. podmiotów z kapitałem prywatnym krajowym (wzrost o 10,5% r/r) oraz 5,9 tys. spółek z udziałem kapitału zagranicznego (więcej o 15,5%), a ponadto 356 spółek państwowych osób prawnych (wzrost o 14,1%) i 92 spółki Skarbu Państwa (spadek o 2,1%).

Dodatkowo, w bazie REGON znajdowało się 1129 spółdzielni oraz 20 przedsiębiorstw państwowych, a także 2220 fundacji, 9821 stowarzyszeń i 303 organizacje społeczne. Liczba fundacji wzrosła o 11,3% w stosunku do końca 2015 roku, a liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych rozpatrywanych łącznie o 4,4% w tym samym okresie.

² Tej formy prawnej nie należy jednak utożsamiać z samozatrudnieniem – co prawda większość podmiotów prowadzonych przez osoby fizyczne to firmy mikro (do 9 zatrudnionych), ale w Małopolsce są wśród nich również takie, które należą do kategorii średnich, a nawet dużych firm, dających pracę ponad 250 osobom.

W 2016 roku we wszystkich podregionach³ wzrosła liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Największy wzrost (o 3,3%) miał miejsce w Krakowie. W podregionie krakowskim zanotowano wzrost o 1,9%. Drugi pod względem wzrostu był podregion nowosądecki, gdzie wartość ta wyniosła 1,5%. Najmniejszy wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów miał miejsce w podregionie oświęcimskim (0,1%).

Wśród powiatów największy wzrost zanotowały: limanowski (2,7%), wielicki (2,4%), krakowski (2,2%) i tarnowski (2,0%). Spadek liczby podmiotów zanotowano w dwóch powiatach – olkuskim i oświęcimskim (-0,4%), gdzie rok wcześniej wystąpił niewielki wzrost (odpowiednio o 0,2 i 0,3%).

³ Główny Urząd Statystyczny podaje dane dotyczące podregionów w oparciu o europejską klasyfikację Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS). Zgodnie z nią Małopolska dzieli się na 6 podregionów (poziom NUTS-3): miasto Kraków, oraz podregiony krakowski, tarnowski, nowosądecki, nowotarski oraz oświęcimski. Z kolei Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 wprowadza podział na 5 subregionów funkcjonalnych: Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM) oraz subregiony tarnowski, sądecki: podhalański i Małopolska Zachodnia. Różnica pomiędzy powyższymi klasyfikacjami polega na wydzieleniu w klasyfikacji NUTS osobnego podregionu dla miasta Krakowa oraz na stosowaniu różnego nazewnictwa dla podregionów/subregionów.

Zmiany w strukturze branżowej

Zmalała (o 1%) liczba firm z branży największej, tj. handel i naprawa pojazdów, która na koniec roku stanowiła 23,8% (88,2 tys.) podmiotów zarejestrowanych w Małopolsce. Wzrosła natomiast liczba podmiotów i udział budownictwa (o 2,5% do prawie 50,9 tys. firm), działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (o 4,6% rok do roku, do 36,8 tys.) oraz przetwórstwa przemysłowego (o 0,9% do 36,0 tys.).

Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, wraz z sekcjami informacja i komunikacja, obsługa rynku nieruchomości oraz administrowanie i działalność wspierająca⁴, zaliczane są do sektora usług biznesowych. Sektor ten rośnie w szybkim tempie (łącznie o 2 tys. podmiotów w ciągu roku) i udziałem (18,7%) zaczyna zbliżać się do największej branży – handlowej.

⁴ Sekcja obejmuje różne rodzaje działalności, między innymi związane z wynajmem i dzierżawą, działalnością detektywistyczną i ochroniarską, utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zielonych i działalnością wspomagającą prowadzenie działalności gospodarczej.

Wykres 3. Zmiana liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Małopolsce w poszczególnych branżach (stan na 31 XII 2016 w porównaniu z końcem 2015 (2015=100))⁵

⁵ Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie małopolskim. Stan na koniec 2016 r. Opracowanie sygnałne nr 2, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków, luty 2017.

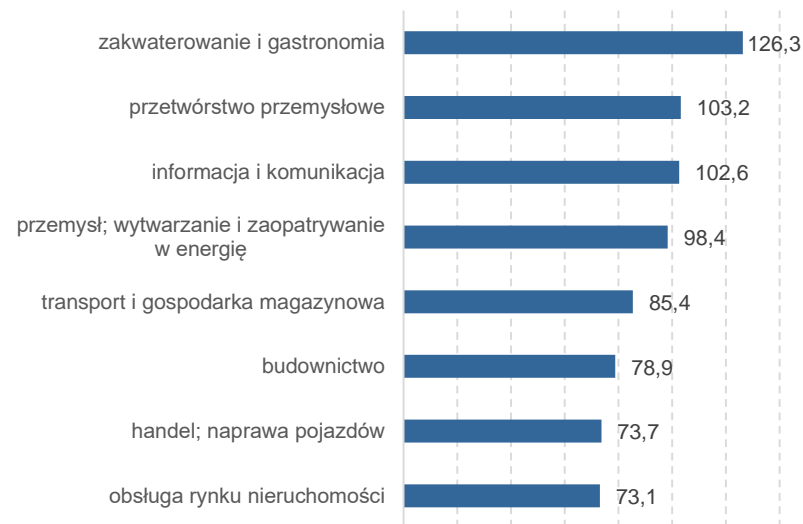
Nakłady inwestycyjne

Zgodnie z dostępnymi danymi za trzy kwartały 2016 roku można zauważyć, że nakłady inwestycyjne w województwie małopolskim, po trzech latach wzrostu, spadły w stosunku do analogicznego okresu roku 2015 o 3,89%. W miesiącach od stycznia do września 2016 roku zarejestrowane w Małopolsce podmioty poniosły nakłady na inwestycje w kwocie 5 mld 075,9 mln zł brutto.

W omawianym okresie największe nakłady poniesiono na środki trwałe w zakresie inwestycji w maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (280,2 mln zł, wzrost o 10,3%). Największy wzrost (14,4%, do 448,9 mln zł) nastąpił w inwestycjach w środki transportu.

W analizowanym przedziale czasowym w większości branż w porównaniu do ubiegłego roku nastąpił spadek inwestycji, co ilustruje szczegółowo poniższy wykres. Największy wzrost nakładów inwestycyjnych w omawianym okresie odnotowano w branży zakwaterowania i gastronomii (o 26%, do 34,6 mln zł). Wzrost nastąpił także w sekcji przetwórstwo przemysłowe (o 3,2%, do 2 mld 367,9 mln zł) oraz informacji i komunikacji (o 2,6%, do 120,3 mln zł). Największe nakłady inwestycyjne poniesiono w branży przetwórstwa przemysłowego, a najmniejsze w obsłudze rynku nieruchomości. Należy przy tym pamiętać, że przytoczone dane pochodzą z firm zatrudniających powyżej 9 osób, zatem nie są pełne.

Wykres 4. Dynamika nakładów inwestycyjnych poniesionych przez podmioty działające na terenie Małopolski w kwartałach I-III 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych. Dane o podmiotach gospodarczych według stanu na 30 września 2016 roku.

Inwestycje w Małopolsce w 2016 roku były związane z następującymi wydarzeniami:

- przedłużenie oświęcimskiego strategicznego programu rządowego⁶
- inwestycje w infrastrukturę (m.in. obwodnica Chrzanowa, Gorlic, budowa węzła drogowego w Poroninie)⁷
- zakup taboru kolejowego dla Kolei Małopolskich
- Światowe Dni Młodzieży
- inauguracja programu Life⁸ (wartość projektu to ok. 17 mln euro).

W 2015 roku⁹ o ponad 7,9 tys. wzrosła liczba aktywnych przedsiębiorstw w województwie. Stanowiły one (podobnie jak w roku 2015) nieco ponad 9% aktywnych podmiotów w skali kraju.

W porównaniu z 2014 rokiem o ponad 14 tysięcy wzrosła liczba pracujących w regionie. Podobnie jak w 2014 roku najliczniejszą grupę pracujących stanowili pracownicy mikroprzedsiębiorstw (42,11%). Duże firmy stworzyły miejsca pracy dla ponad 25%, średnie dla ponad 17%, a małe dla ponad 14%.

Przychody przeciętnego przedsiębiorstwa nieznacznie wzrosły w stosunku do poprzedniego roku i wyniosły 1,8 mln zł

⁶ <http://www.samorząd.lex.pl/czytaj/-/artykul/20-pozycji-na-liscie-rzadowego-wsparcia-dla-malopolski>, dostęp 11.04.2017.

⁷ <http://www.rpo.malopolska.pl/wiadomosci/malopolska-2016-rok-w-pigulce>

⁸ <https://www.malopolska.pl/aktualnosci/samorząd/life-w-walce-o-lepsze-powietrze-w-malopolsce>, dostęp 13.03.17.

⁹ Na dzień opracowania raportu nie były jeszcze dostępne dane za 2016 rok.

(w 2014 roku – 1,77 mln zł). W odniesieniu do średniej krajowej przychody przedsiębiorstw regionu były o około 14% niższe.

Przeciętne wynagrodzenie brutto w regionie wynosiło 3 803 zł (w 2014 roku – 3 573) i kształtowało się na poziomie 94,6% średniej krajowej (rok wcześniej 91,6%). W poszczególnych grupach w stosunku do średniej krajowej dla danej kategorii przedsiębiorstw wynagrodzenie najkorzystniej dla pracowników kształtowało się w firmach dużych (97,8% średniej krajowej dla tej kategorii, rok wcześniej – 92,5%), nieznacznie gorzej w firmach średnich (97,5%, w 2014 roku – 97,4%), mikro (95%, rok wcześniej – 94,2%) i małych (94,5%¹⁰)¹¹.

Tabela 1. Wynik finansowy przedsiębiorstw z województwa małopolskiego w 2015 roku

	Ogółem	0-9 pracujących	10-49	50- 249	250 i więcej
Liczba aktywnych przedsiębiorstw	177 569	170 343	5 611	1 358	257
Udział regionu w Polsce (%)	9,28	9,27	9,89	8,69	7,49
Struktura pracujących (%)	800 257 (liczba)	42,11	14,61	17,64	25,64
Przychody na 1 podmiot w mln zł	1,8	0,5	9,1	47,4	479,5
Struktura przychodów (%)	100	25,33	16,00	20,12	38,54
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w zł	3 803	2 316	3 450	4 078	4 725

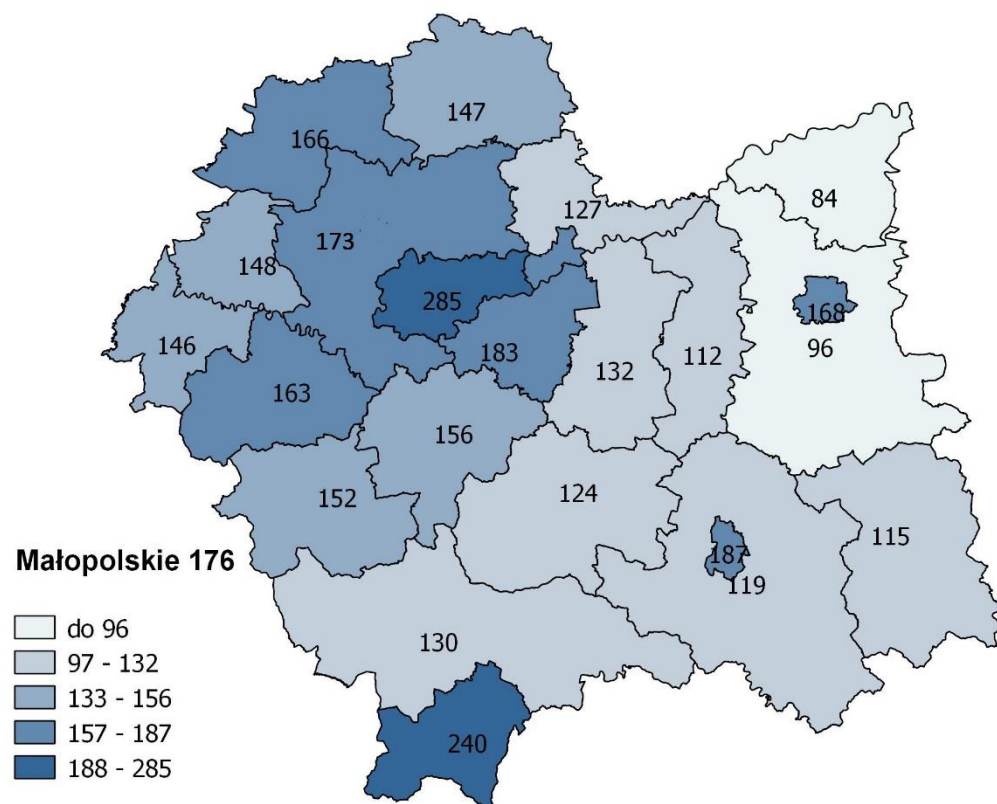
Źródło: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 roku*, GUS.

¹⁰ Brak możliwości porównania r/r z uwagi na brak wyróżnienia kategorii 10-49 pracujących w opracowaniu z 2014 roku.

¹¹ *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2015 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016.

Wskaźnik przedsiębiorczości w powiatach Małopolski

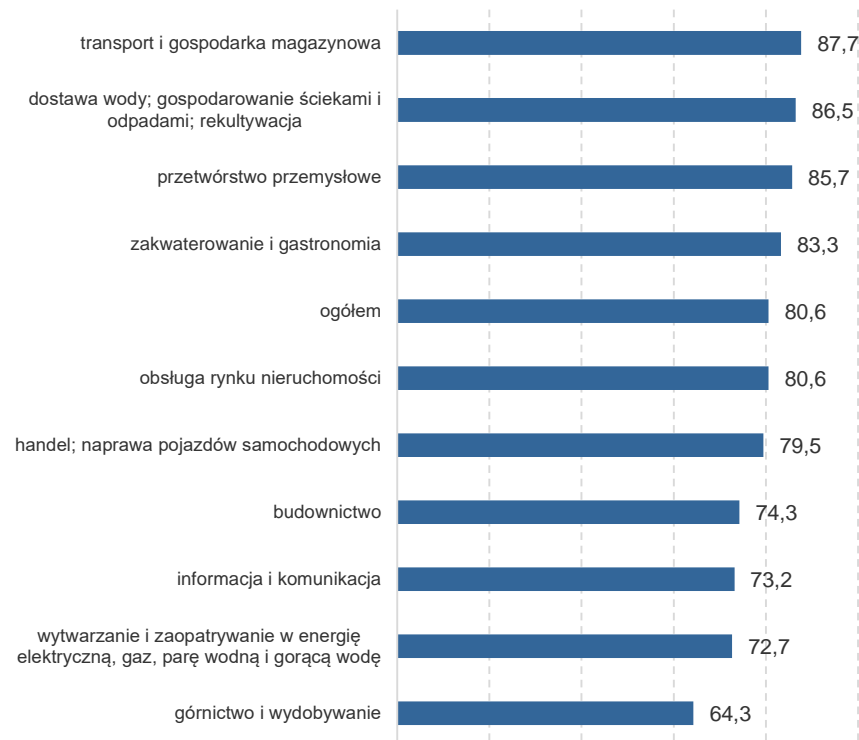
Mapa 1. Wskaźnik przedsiębiorczości w powiatach Małopolski (liczba podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym)

Rentowność małopolskich przedsiębiorstw

Rentowność małopolskich przedsiębiorstw utrzymywała się na poziomie zbliżonym do lat poprzednich (w stosunku do analogicznego okresu 2015 roku spadek o 0,2 p.p). W okresie styczeń-wrzesień 2016 r. rentownych (tzn. wykazujących zysk netto) było 80,6% przedsiębiorstw z Małopolski. Najwyższą rentowność wykazały firmy z branży transport i gospodarka magazynowa (87,7%), firmy zajmujące się dostawą wody, gospodarowaniem ściekami i odpadami oraz rekultywacją (86,5%) oraz przetwórstwem przemysłowym (85,7%). Najniższą rentowność wykazały badane przedsiębiorstwa z branży górnictwa i wydobywania (64,3%)¹².

Wykres 14. Udział liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w Małopolsce wykazujących zysk netto w ogólnej liczbie przedsiębiorstw z branży (w %)

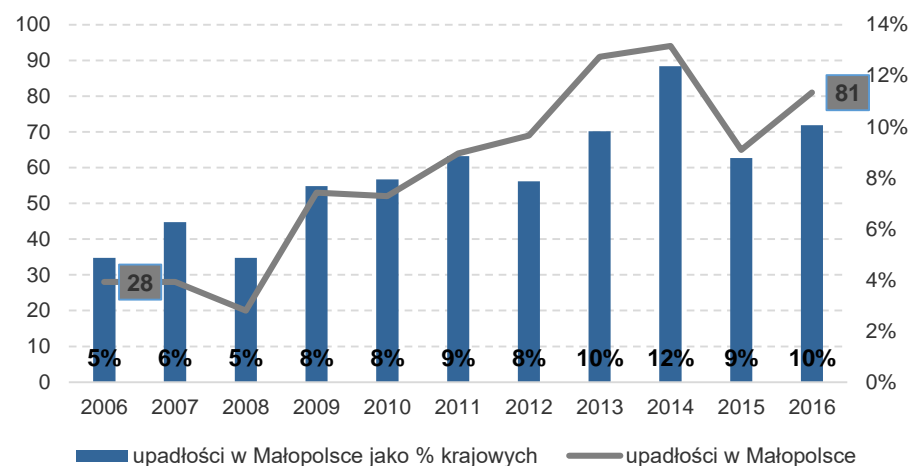

¹² Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego – IV kwartał 2016., Urząd Statystyczny w Krakowie, luty 2017, s. 49.

Upadłości

Wprowadzenie z dniem 1 stycznia 2016 roku nowego prawa restrukturyzacyjnego spowodowało zmniejszenie ilości postępowań upadłościowych mających na celu likwidację majątku, przy równoczesnym wzroście postępowań restrukturyzacyjnych. Przedsiębiorstwa niewypłacalne charakteryzuje brak możliwości zaspakajania w terminie zobowiązań na rzecz wierzycieli, a do grupy tej należą zarówno przedsiębiorstwa w upadłości, jak też takie, wobec których wszczęte zostało postępowanie układowe oraz restrukturyzacyjne. Postępowania te mają na celu oddłużenie dłużnika kosztem wierzycieli, co jednoznacznie wskazuje na znaczące trudności finansowe. Osobną grupę przedsiębiorców niewypłacalnych stanowią takie podmioty, wobec których sądy wydały postanowienia o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości lub w stosunku, do których nie wniesiono wniosku o upadłość lub restrukturyzację, a które nie regulują swych zobowiązań. Brak jest jednak informacji o dalszym losie tych podmiotów. Dla zachowania porównywalności danych z latami poprzednimi pod względem ilości upadłości, postępowania restrukturyzacyjne należy rozpatrywać łącznie, gdyż stanowią jedynie nową wersję postępowań naprawczych funkcjonujących na podstawie przepisów obowiązujących do końca 2015 roku. W skali kraju odnotowano wzrostową tendencję w zakresie liczby podmiotów gospodarczych składających wnioski o upadłość i restrukturyzację. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto raport opublikowany przez Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej.

Wykres 5. Upadłości podmiotów gospodarczych w województwie małopolskim w latach 2006-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP w Krakowie – Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

W 2016 roku nastąpił w Polsce wzrost ilości niewypłacalności przedsiębiorców w stosunku do roku ubiegłego o ponad 10,4%. Branże, które najmocniej odczuły brak koniunktury, to handel hurtowy i detaliczny, przetwórstwo i budownictwo. W branży handlowej doszło do upadłości dużych podmiotów, takich jak Marcpol, Praktiker i Alma Market. W Małopolsce odnotowano wzrost ilości podmiotów niewypłacalnych, nie miało to jednak wpływu na ilość wniosków o wypłatę świadczeń z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Spośród wnioskodawców trzy duże podmioty zatrudniające 200-300 pracowników otrzymały świadczenia z Funduszu oraz 537 pracowników Spółki Alma Market

otrzymało zaliczki. W 2016 roku, w stosunku do roku poprzedniego, nieznacznie wzrosła liczba podmiotów niewypłacalnych, a także nastąpił wzrost ilości niewypłacalności w stosunku do ilości niewypłacalności krajowych. Dane te niekoniecznie mają odzwierciedlenie w sytuacji pracowników w Małopolsce, gdyż część z powyższych postępowań dotyczy restrukturyzacji, w których wprawdzie dochodzi do redukcji zatrudnienia, jednak nie jest to redukcja całkowita. Równocześnie należy zauważyć, iż przedsiębiorcy będący w restrukturyzacji, uzyskujący świadczenia pracownicze z FGŚP, są w części podmiotami ogólnokrajowymi, więc jedynie część pracowników tracących zatrudnienie to mieszkańcy Małopolski. Z kolei na sytuację pracowników z Małopolski wpływ mają również postępowania prowadzone w innych województwach.

Przedsiębiorczość Małopolski na tle pozostałych województw

W 2016 roku opublikowany został raport o stanie sektora MSP w Polsce, opierający się na danych z roku 2014. W rankingu przedsiębiorczości województw (mierzonej liczbą MSP na 1 000 mieszkańców¹³) Małopolska zajęła 6 miejsce, najwyższy wynik odnotowało województwo mazowieckie. Na przestrzeni lat 2008-2014 Małopolska najlepsze wyniki osiągała w latach 2010 i 2011 (4 miejsce), natomiast najmniej korzystne – 7 miejsce – w roku 2008.

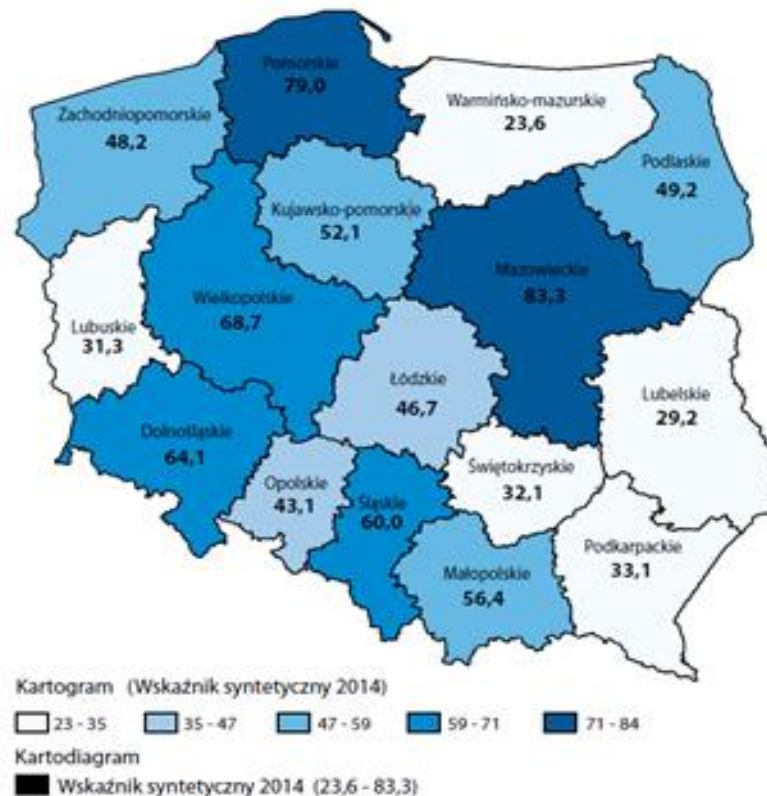
W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców odnotowano większą liczbę nowopowstałych MSP (9,43), niż zlikwidowanych (9,22).

Sektor MSP województwa osiągnął dobre wyniki w zakresie przychodów na jeden podmiot i przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego brutto, zajmując 5 pozycję w rankingu.

¹³ Wskaźnik syntetyczny (WS) został sporządzony według wzoru:

$$WS = \frac{p \cdot n - x}{\max(p \cdot n - x)} \cdot 100$$
n – liczba zmiennych,
x – liczba punktów za zmienne stanowiąca sumę miejsc zajętych przez region w rankingu w poszczególnych podrankingach,
p – liczba miejsc w rankingu,
max (p*n-x) – maksymalna liczba punktów, jakie można uzyskać w przypadku zajęcia pierwszego miejsca we wszystkich podrankingach. Wartość wskaźnika to poziom zrealizowania przez region maksymalnego wyniku, czyli zajęcia pierwszego miejsca we wszystkich podrankingach.

Mapa 2. Poziom przedsiębiorczości w regionach – wskaźnik syntetyczny

Źródło: Raport o Stanie sektora MSP, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2016, s. 49.

Handel detaliczny oraz sprzedaż hurtowa

W ujęciu rocznym w grudniu 2016 roku sprzedaż detaliczna wzrosła o 3,9%, jednocześnie w porównaniu do grudnia ubiegłego roku wzrost zanotowano w 7 na 9 grup przedsiębiorstw.

W stosunku do grudnia 2015 roku największy wzrost popytu odnotowano na produkty z grup *meble, rtv, agd* (40,3%) oraz *pojazdy samochodowe, motocykle, części* (28,1%).

Sprzedaż hurtowa w przedsiębiorstwach handlowych i w przedsiębiorstwach hurtowych w 2016 roku zwiększyła się w skali roku odpowiednio o 4,8% i 3,8%¹⁴.

Wybrane wydarzenia i trendy w handlu detalicznym w 2016 roku:

- wniosek o upadłość sieci sklepów Alma
- wzrost lokalnego patriotyzmu przy wyborze produktów
- dalszy wzrost popularności dyskontów i delikatesów, kosztem hipermarketów¹⁵.

Wykres 6. Dynamika sprzedaży detalicznej w stosunku do XII 2015 roku (2015=100)

Źródło: *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego w grudniu 2016 r.*, Urząd Statystyczny w Krakowie, s.18.

¹⁴ *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego w grudniu 2016 r.*, Urząd Statystyczny w Krakowie.

¹⁵ http://www.portalspozywczy.pl/handel/wiadomosci/handel-detaliczny-w-roku-2016-i-2017-podsumowanie-i-prognoza.139086_2.html, dostęp: 13.02.17.

Sektor Przemysłu

W 2016 roku produkcja sprzedana przemysłu w cenach bieżących wyniosła ponad 84 mld zł i wzrosła w cenach stałych o 2,3% w ujęciu rocznym. W 2015 roku jej wartość szacowano na ponad 81 mld zł.

Za ten pozytywny trend odpowiedzialny jest przede wszystkim wzrost produkcji w przetwórstwie przemysłowym, którego udział w produkcji sprzedanej przemysłu wyniósł 86,7% a produkcja zwiększyła się o 3,0%.

Wydajność pracy w przemyśle w grudniu 2016 roku była w cenach stałych o 0,6% mniejsza niż rok wcześniej, przy wzroście przeciętnego zatrudnienia (o 3,5%) i przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto (o 2,4%).

W 2016 roku wzrost produkcji sprzedanej przemysłu wystąpił we wszystkich sekcjach poza wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę. W stosunku do grudnia 2015 roku zwiększył się poziom produkcji w 22 na 30 działów przemysłu, w tym w 16 działach produkcja zwiększyła się o ponad 10%. Dynamikę sprzedaży produkcji obrazuje poniższy wykres.

Wykres 7. Dynamika sprzedaży w stosunku do XII 2015 roku (2015=100)

Źródło: *Komunikat o sytuacji społeczno – gospodarczej województwa małopolskiego w grudniu 2016 r.*, Urząd Statystyczny w Krakowie.

Branża farmaceutyczna

W Małopolsce zarejestrowanych jest ok. 60 producentów farmaceutyków (8,7% wszystkich polskich producentów)¹⁶.

W ostatnich latach rynek farmaceutyczny w Polsce odpowiadał za 1% PKB, co czyniło go największym rynkiem w Europie Środkowej i szóstym co do wielkości w Unii Europejskiej¹⁷.

Mocne strony Polski jako producenta leków farmaceutycznych:

- konkurencyjny poziom kosztów produkcji
- wykwalifikowany personel
- centralne położenie
- dobrze rozwinięta infrastruktura logistyczna.

Jeżeli Polsce uda się zwiększyć eksport i zostać europejskim centrum produkcji i logistyki leków generycznych¹⁸, poziom zdolności produkcyjnych oraz przychodów mógłby się zwiększyć nawet dwukrotnie.

Istnieje również szansa na ponowny rozwój farmaceutycznych usług badawczo-rozwojowych (kontraktowe badania kliniczne)¹⁹.

¹⁶ https://panoramafirm.pl/produccenci_farmaceutyk%C3%B3w/ma%C5%82opolskie_baza na dzień 13.03.17.

¹⁷ *Polska 2025 – Nowy motor wzrostu w Europie*, McKinsey, <http://mckinsey.pl/publikacje/raport-polska-2025-nowy-motor-wzrostu-w-europie-2/>, dostęp 12.04.2017.

¹⁸ Zamienniki leku oryginalnego, zawierające tę samą substancję czynną.

¹⁹ *Polska 2025 – Nowy motor wzrostu w Europie*, McKinsey.

Dla dalszego rozwoju branży, umożliwiającego konkurowanie z innymi krajami, niezbędna jest ścisła współpraca pomiędzy administracją i lokalnymi firmami. Jedną z form wspierania rozwoju sektora jest funkcjonowanie klastrów, takich jak działający od kilku lat klaster LifeScience²⁰. W Krakowie powstała i rozwija swoją działalność firma Selvita, która jest jedną z najprężniej rozwijających się firm w obszarze biotechnologii w Polsce²¹.

²⁰ <http://lifescience.pl/>, dostęp 12.04.2017.

²¹ *Polska 2025 – Nowy motor wzrostu w Europie*, McKinsey.

Sektor Budownictwa

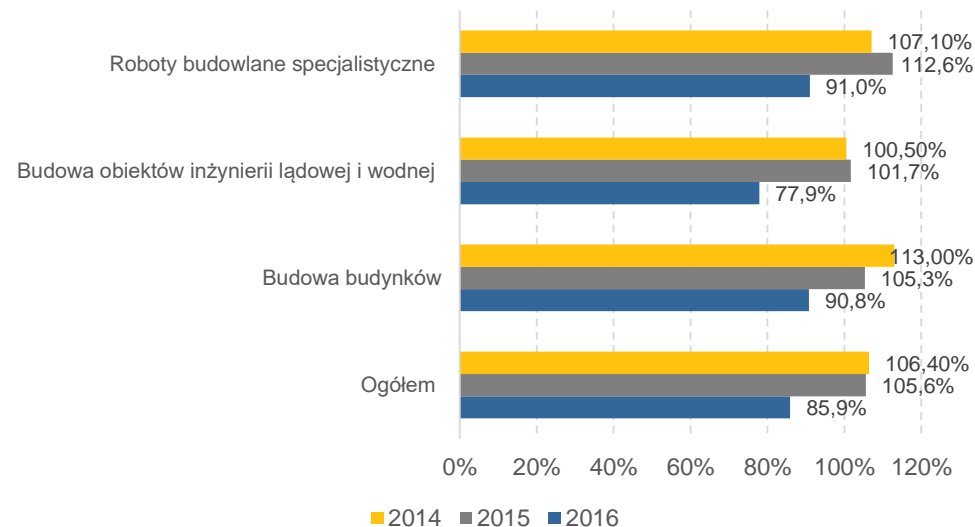
Wartość produkcji sprzedanej budownictwa w grudniu 2016 roku wynosiła 14,5 mld zł i była o 15,6% niższa w porównaniu do stanu z tego samego okresu w 2015 roku.

Wydajność pracy w budownictwie była niższa niż rok wcześniej (o 15,9%), przy jednoczesnym wzroście przeciętnego zatrudnienia (o 0,4%) i przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto (o 3,2%).

Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej (w cenach bieżących), stanowiącej 59,6% produkcji sprzedanej budownictwa, w grudniu 2016 roku ukształtowała się na poziomie 8,6 mld zł i była o 14,8% niższa od uzyskanej rok wcześniej²².

Negatywną tendencję w dynamice produkcji budowlano – montażowej w 2016 roku ilustruje zamieszczony obok wykres. Największy spadek nastąpił w sekcji budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej, a najmniejszy w działalności specjalistycznych robót budowlanych.

Wykres 8. Dynamika produkcji budowlano – montażowej na przestrzeni lat 2014-2016 (analogiczny okres poprzedniego roku =100)

Źródło: *Komunikat o sytuacji społeczno – gospodarczej województwa małopolskiego w grudniu 2016 r., 2015 r., 2014 r.*, Urząd Statystyczny w Krakowie, s.15-16.

²² *Komunikat o sytuacji społeczno – gospodarczej województwa małopolskiego w grudniu 2016 r.*, Urząd Statystyczny w Krakowie.

Główne bariery prowadzenia działalności budowlanej według GUS:

- Koszty zatrudnienia
- Konkurencja na rynku
- Niedobór wykwalifikowanych pracowników²³
- Okres przejściowy między starą a nową perspektywą finansową UE²⁴
- Nowelizacja ustawy Prawo zamówień publicznych (proceduralne przeszkody w uruchamianiu nowych inwestycji publicznych)²⁵.

Ze względu na długi okres czasu, który musi upłynąć od zakontraktowania wykonawców do rozpoczęcia faktycznej realizacji inwestycji przewiduje się, że ożywienia w budownictwie możemy spodziewać się w III kwartale 2018 roku.

²³ GUS: we wszystkich działach budownictwa spadek produkcji, PAP, http://budownictwo.wnp.pl/gus-we-wszystkich-dzialach-budownictwa-spadek-produkcji.278152_1_0_0.html, dostęp 24.02.2017.

²⁴ Wzrosty w przemyśle i handlu, spadki w budownictwie, 2016.10.19, <http://www.pkobp.pl/centrum-analiz/analizy-makro/makro-flash/wzrosty-w-przemysle-i-handlu-spadki-w-budownictwie/>, dostęp 24.02.2016.

²⁵ Baldys: Najtrudniejszy dla branży budowlanej będzie rok 2017, 24.10.2016, <http://www.rynekinfrastruktury.pl/wiadomosci/baldys-najtrudniejszy-dla-branzy-budowlanej-bedzie-rok-2017-55951.html>, dostęp 24.02.2017.

Kondycja firm w ocenie przedsiębiorców

Zgodnie z ocenami koniunktury sformułowanymi przez pracodawców²⁶ w 2016 roku w Małopolsce w najlepszej kondycji były podmioty prowadzące działalność w sekcji przetwórstwo przemysłowe²⁷ - przez cały rok odpowiedzi pozytywne znacznie przewyższały udział negatywnych, a saldo odpowiedzi było znacznie powyżej salda dla całego kraju. Przedsiębiorcy z tej branży dobrze oceniali bieżącą kondycję finansową firm, nie spodziewali się jednak wzrostu zamówień, sprzedaży czy cen na własne produkty.

Pozytywne były także oceny przedsiębiorców z branży informacja i komunikacja. W sekcjach budownictwo oraz zakwaterowanie i gastronomia nastroje pracodawców są związane z sezonowością ich działalności, w związku z tym odpowiedzi pozytywne przeważały nad negatywnymi w miesiącach letnich.

W grudniu 2016 roku największy odsetek przedsiębiorców nieodczuwających żadnych barier w prowadzeniu bieżącej działalności gospodarczej odnotowano wśród jednostek prowadzących działalność z zakresu usług (11,0%), w dalszej kolejności – handlu detalicznego (5,9%), budownictwa (3,3%) i handlu hurtowego (2,9%).

Firmy, które odczuwały problemy, wskazywały na różne czynniki w zależności od branży. Bariera kosztów zatrudnienia była odczuwana przede wszystkim przez przedsiębiorstwa usługowe (67,1% - aż o 7,7 pkt. proc. więcej, niż przed rokiem), budowlane (65,4%, o 1,7 pkt. proc. więcej) oraz podmioty zajmujące się handlem detalicznym (63,8%, o 1,8 pkt. proc. więcej). Konkurencja była kolejnym odczuwanym problemem w handlu detalicznym (w grudniu 70,9%, o 7,8 pkt. proc. więcej, niż rok wcześniej), hurtowym (58,6%, wzrost rok do roku o 4,5 pkt. proc.) i budownictwie (dla 62,8% firm, o 3,4 pkt. proc. więcej w porównaniu z rokiem poprzednim). Niektóre branże coraz mocniej odczuwają niedobór wykwalifikowanych pracowników. W branży budowlanej udział wskazań na tę barierę wzrósł z 20,5% w grudniu 2015 roku do 30,4% w grudniu 2016 roku. W handlu detalicznym ten problem odczuwało 23,7% przedsiębiorców (rok wcześniej 14,7%).

²⁶ *Koniunktura gospodarcza w grudniu 2016 r. Opinie sformułowane przez jednostki, których siedziba znajduje się w województwie małopolskim. Opracowanie sygnałne*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 30.12.2016.

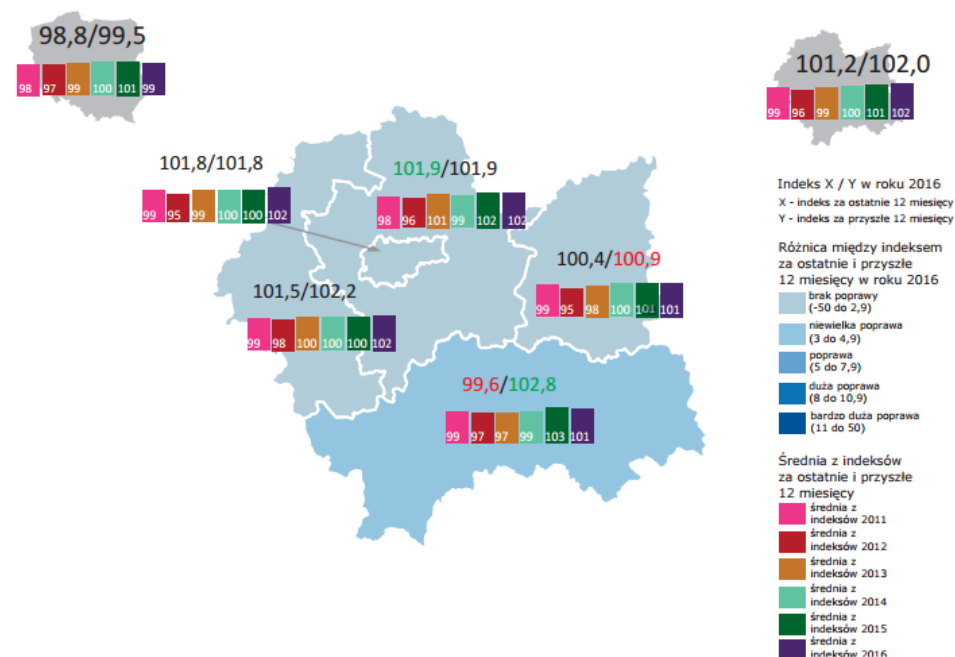
²⁷ W tej branży badaniu koniunktury GUS poddaje wyłącznie przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 9 osób. W pozostałych omawianych branżach w badaniu uczestniczą również podmioty mikro.

Z badań koniunktury i nastrojów wynika również, że pracodawcy są zainteresowani zatrudnianiem nowych osób, choć wzrost zapotrzebowania nie jest równomierny i nie dotyczy wszystkich branż. W badaniach GUS pracodawcy z branży przetwórstwa przemysłowego przez większość roku spodziewali się wzrostu zatrudnienia, ale pod koniec roku trend uległ odwróceniu, co może wynikać z zakończenia kontraktów i zmniejszania produkcji w tym okresie roku. Na pozytywny trend zatrudnieniowy wskazywali również przedsiębiorcy z sektora usługowego i handlu detalicznego. W budownictwie przewidywana redukcja zatrudnienia przeważała już od połowy roku. Zgodnie z wynikami badania opinii właścicieli mikro i małych przedsiębiorstw, opublikowanymi przez Bank Pekao²⁸, małopolscy przedsiębiorcy pozytywnie oceniają sytuację swoich firm. Województwo małopolskie jako jedyne wyróżnia się wzrostem wskaźników dotyczących zarówno ostatnich, jak i przyszłych 12 miesięcy oraz rosnącą dostępnością zewnętrznego finansowania.

W ciągu najbliższych 12 miesięcy przedsiębiorcy oczekują wzrostu znaczenia finansowania zewnętrznego (np.. kredytów). Sytuacja ta szczególnie widoczna jest w przypadku podregionu krakowskiego (wzrost o 9 p. proc. w porównaniu do poprzednich 12 miesięcy). Wśród przyczyn finansowania firmy wyłącznie ze środków własnych najczęściej wskazywane to brak potrzeby (62%), niechęć do zadłużenia (25%) oraz brak możliwości skorzystania z finansowania zewnętrznego (m.in. brak zdolności kredytowej) i tańszy koszt kapitału własnego (odpowiednio 11 i 12% wskazań).

²⁸ Raport o sytuacji mikro i małych firm w 2016 roku, https://www.pekao.com.pl/binsource/f/00/Raport_2017_pol.pdf, dostęp: 21.04.2017.

Mapa 3. Ocena dostępności zewnętrznego finansowania dla firmy.

Źródło: https://www.pekao.com.pl/binsource/f/00/Raport_2017_pol.pdf

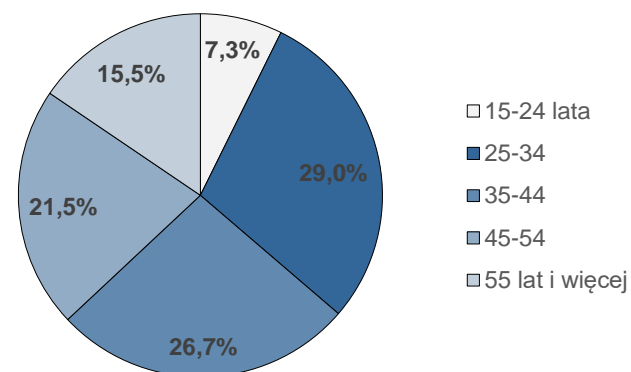
W ciągu najbliższych 12 miesięcy przedsiębiorcy z Małopolski nie planują wzrostu wydatków inwestycyjnych. Wśród wskazywanych przyczyn najczęściej występujące to brak potrzeby, brak takiej możliwości związany z sytuacją finansową firmy i niepewna sytuacja zewnętrzna. Wśród przyczyn realizacji projektów inwestycyjnych przedsiębiorcy wymieniają m.in. poprawę efektywności, konieczność wymiany środków trwałych, popyt na produkty bądź usługi firmy na rynku krajowym i dobrą sytuację finansową firmy²⁹.

²⁹ Źródło: https://www.pekao.com.pl/binsource/f/00/Raport_2017_pol.pdf

Liczba i charakterystyka pracujących

Ogólną liczbę pracujących w Małopolsce szacuje się³⁰ na około 1,44 mln osób. W różnicy między liczbą etatów wykazywanych w ramach przeciętnego zatrudnienia i liczbą pracujących zawierają się osoby pracujące w firmach mikro (podmiotach o liczbie pracujących do 9 osób), osoby pracujące w oparciu o inne umowy niż umowa o pracę na pełen etat, a także osoby posiadające pracę, ale czasowo jej niewykonyjące (np. osoby na zwolnieniach lekarskich, urlopach macierzyńskich itp.). Liczba pracujących i struktura tej grupy zmienia się sezonowo: z uwagi na uzależnienie zapotrzebowania na pracę m. in. w rolnictwie i budownictwie od warunków atmosferycznych, w Małopolsce zazwyczaj najczęściej pracujących notuje się w III kwartale. Zmieniają się też proporcje pracujących kobiet i mężczyzn oraz mieszkańców wsi i miast.

Wykres 9. Struktura pracujących w Małopolsce w IV kwartale 2016 roku według wieku

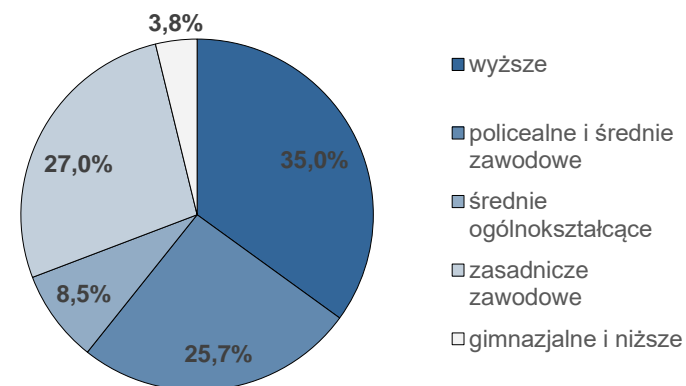
Źródło: *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2016 r., Opracowanie sygnałne*, Urząd Statystyczny w Krakowie.

³⁰ Na podstawie danych zbieranych w ramach badań statystyki publicznej i udostępnianych przez Główny Urząd Statystyczny. Głównym źródłem danych są publikowane przez GUS szacunki oparte na prowadzonym co kwartał Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności.

Z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) wynika, że w IV kwartale 2016 r. w Małopolsce pracowało 1 mln 443 tys. osób w wieku powyżej 15 roku życia³¹. Wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku 15 lat i więcej wyniósł w Małopolsce w IV kwartale 54,4%. Ponad pięćdziesięcioprocentowy udział pracujących utrzymuje się w Małopolsce od II kwartału 2013 roku, a wzrost wskaźnika był w tym okresie przerwany tylko w IV kwartale 2013 roku (-0,1 punktu procentowego do 50,2%) i w I kwartale 2015 roku (-0,7 p. proc. do 51%, co wynikało po części z dość dużego wzrostu w IV kwartale roku 2014: +0,9 p. proc.).

W efekcie wzrostu liczby pracujących oraz zmniejszenia się, w porównaniu z końcem 2015 roku, liczby bezrobotnych, zmalało obciążenie pracujących osobami niepracującymi. W IV kwartale 2016 roku na 1 000 pracujących przypadało 839 niepracujących (rok wcześniej 910). Obciążenie pracujących jest w Małopolsce niższe, niż średnio w kraju (w IV kwartale 2016 roku: 880 na 1 000 pracujących).

Wykres 10. Struktura pracujących w Małopolsce w IV kwartale 2016 roku według wykształcenia

Źródło: *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2016 r.*, Opracowanie sygnałne, Urząd Statystyczny w Krakowie.

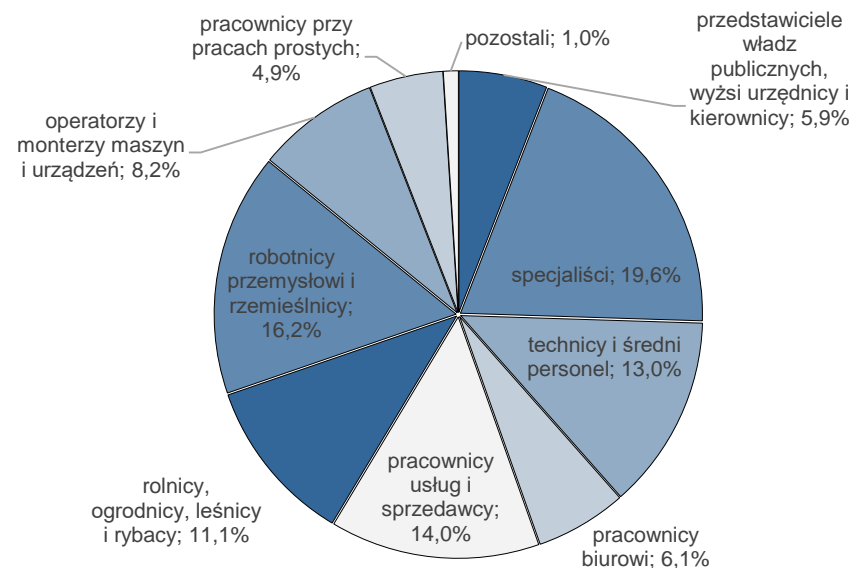
³¹ *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2016 r.* Opracowanie sygnałne, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków.

Największą grupę pracujących stanowią osoby w wieku 25-34 lata (w IV kw. 2016 roku – 29,0% wszystkich pracujących zgodnie z definicją BAEL), w tej samej grupie odnotowano najwyższy wskaźnik zatrudnienia (84,6%).

Ponad 1/3 pracujących Małopolan ma wykształcenie wyższe. Wskaźnik zatrudnienia w tej grupie również jest najwyższy – w IV kwartale 2016 roku wyniósł 78,1% (o 0,4 p. proc. więcej, niż rok wcześniej). Duże grupy pracujących stanowią również osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (25,7%) oraz z zasadniczym zawodowym (27,0%).

Struktura wykształcenia koresponduje ze strukturą zawodową pracujących. Najliczniejszą grupę pracujących tworzyli nadal specjaliści (283 tys. osób), robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (łącznie 234 tys.) oraz pracownicy usług i sprzedawcy (202 tys.).

Wykres 11. Struktura pracujących w Małopolsce IV kwartale 2016 roku według grup zawodów

Źródło: *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2016 r.*, *Opracowanie sygnałne*, Urząd Statystyczny w Krakowie.

W IV kwartale 2016 roku w strukturze pracujących według statusu zatrudnienia przeważali pracownicy najemni, czyli osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, których było 1 111 tys. i stanowili oni 77,0% ogółu pracujących (przed rokiem – 78,8%). Większość (72,5%) zatrudniona była przez pracodawców z sektora prywatnego. Wśród pracowników najemnych 886 tys. (79,7%) posiadało umowę na czas nieokreślony (rok wcześniej 79,5%).

291 tys. pracujących stanowili pracodawcy i pracujący na własny rachunek. Ich udział wzrósł w porównaniu do IV kwartału 2015 roku o 2,4 p. proc. (do 20,2% ogółu pracujących). Spadł za to (o 0,7 p. proc. do 2,8%) udział pomagających członków rodzin. Pod koniec 2016 roku takich osób było 41 tys.

Ponad połowa pracujących (68,9% osób, które w ciągu badanego tygodnia przepracowało co najmniej 1 godzinę) pracowała na pełen etat (40 godzin i więcej), w tym 70,3% mężczyzn i 67,2% kobiet. Widać zatem, że kobiety nieco częściej pracują w niepełnym wymiarze godzin.

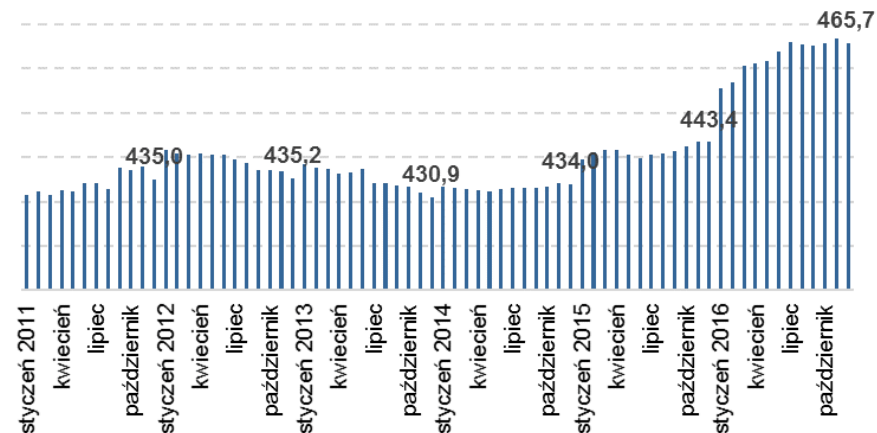
Zatrudnienie

Po wzrostowym roku 2011, spadkach w latach 2012-2013 i stabilizacji w 2014 roku, w roku 2015 nastąpił wzrost przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw w Małopolsce, który utrzymał się także w roku 2016 (wartość średnioroczna 460,4 tys. wobec 440,7 tys. w 2015 roku).

Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw³² wyraża przeciętną liczbę obsadzonych etatów w takich podmiotach z sektora przedsiębiorstw, w których pracuje powyżej 9 osób.

³² Do sektora przedsiębiorstw zalicza się podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie: leśnictwa i pozyskiwania drewna; rybołówstwa w wodach morskich; górnictwa i wydobywania; przetwórstwa przemysłowego; wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; dostawy wody; gospodarowania ściekami i odpadami oraz działalności związanej z rekultywacją; budownictwa; handlu hurtowego i detalicznego; naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle; transportu i gospodarki magazynowej; działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; informacji i komunikacji; działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości; działalności prawniczej, rachunkowo-księgowej i doradztwa podatkowego, działalności firm centralnych (head offices); doradztwa związanego z zarządzaniem; działalności w zakresie architektury i inżynierii; badań i analiz technicznych; reklamy, badania rynku i opinii publicznej; pozostałej działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej; działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej; działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją; naprawy i konserwacji komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego; pozostałej indywidualnej działalności usługowej.
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, <http://stat.gov.pl/metainformacje/sownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/986.pojecie.html>.

Wykres 11. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w Małopolsce (tys. osób)

Na wykresie podano wartości dla grudnia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Biuletynu statystycznego województwa małopolskiego – IV kwartał 2016*.

Rysunek 1. Dynamika przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw w Małopolsce w 2016 roku (2015 rok=100%)

Źródło: *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego - grudzień 2016 r.*, Urząd Statystyczny w Krakowie.

Zapotrzebowanie na pracowników

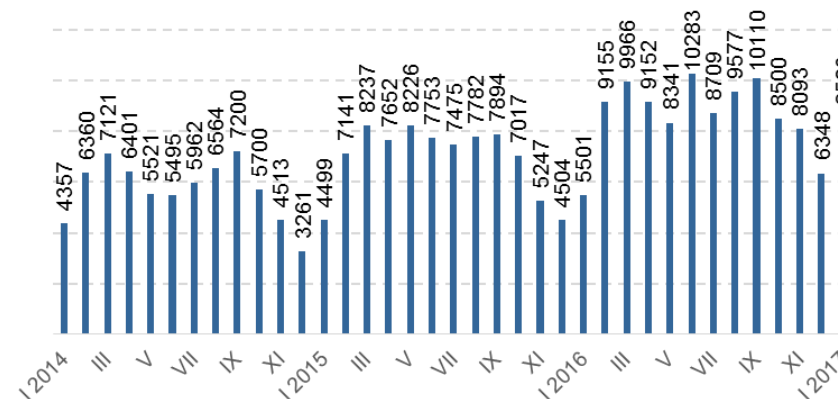
W 2016 roku nastąpił dalszy wzrost liczby miejsc pracy, jednak coraz trudniej znaleźć kandydatów chętnych do pracy i spełniających wymagania stawiane przez pracodawców. O zmniejszaniu się dostępności osób, które mogłyby podjąć pracę, świadczy niska stopa bezrobocia: rejestrowa wynosiła na koniec roku 8,3%, a tzw. stopa według BAEL – 5,5%.

Główny Urząd Statystyczny podaje, że w IV kwartale 2016 roku w Polsce było 78 tys. wolnych miejsc pracy (o 14 tys., tj. 22% więcej niż na koniec 2015 roku), w tym około 6,8 tys. w Małopolsce (wobec 6,7 tys. na koniec 2015 roku). W firmach objętych badaniem popytu na pracę w kraju pod koniec IV kwartału nie obsadzonych było jeszcze 19,7 tys. nowo utworzonych miejsc pracy³³. Choć w badanych firmach nowych miejsc pracy było mniej niż w III kwartale 2016 roku (o 18,9%), w stosunku do IV kwartału 2015 roku było ich więcej o 2,2%.

O dużej dostępności miejsc pracy świadczy też liczba ofert będących w dyspozycji powiatowych urzędów pracy. W 2016 roku było to ponad 103,7 tys. ofert, o 24% więcej, niż w 2015 roku. Oferty zgłoszone przez pracodawców, którzy nie korzystali ze środków publicznych w związku z oferowaniem tych miejsc pracy, stanowiły ponad 2/3 ofert.

Wykres 12. Liczba ofert pracy w dyspozycji PUP w Małopolsce

2014 → 68 455 2015 → 83 427 2016 → 103 735

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

³³ *Monitoring rynku pracy. Popyt na pracę w IV kwartale 2016 roku. Opracowanie sygnałne*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.

Praca nierejestrowana

Praca nierejestrowana stanowi znaczący problem rynku pracy w Polsce³⁴. Zgodnie z wynikami badań przeprowadzonych w 2014 roku przez GUS pracę nierejestrowaną wykonywało 711 tys. Polaków, czyli około 4,5% pracujących. Dla ponad połowy z nich działalność nierejestrowana była główną pracą. Na ogół pracodawcą oferującym takie zatrudnienie jest osoba prywatna lub pracująca na własny rachunek.

Praca nierejestrowana najczęściej świadczona jest w rolnictwie, handlu, usługach budowlanych, opiekuńczych. Dla dużej części osób stanowi podstawowe źródło dochodu albo istotne uzupełnienie budżetu domowego.

Zgodnie z szacunkami GUS, około 0,8% polskiego PKB to działalności nielegalne (sutenerstwo, produkcja i handel

³⁴ Definicja pracy nierejestrowanej najpełniej ujęta jest w opracowaniu GUS (<http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/opracowania/praca-nierejestrowana-w-polsce-w-2014-roku,4,4.html>).

Traktowana jest w nim jako:

– praca najemna wykonywana bez nawiązania stosunku pracy, czyli bez umowy o pracę, umowy-zlecenia, umowy o dzieło lub jakiegokolwiek innej pisemnej umowy pomiędzy pracodawcą i pracownikiem bez względu na sektor własności (również u osób fizycznych i w indywidualnych gospodarstwach rolnych); praca nie może być również wykonywana na podstawie powołania, mianowania lub wyboru; z tytułu wykonywania pracy nierejestrowanej pracownik nie uzyskuje ubezpieczenia społecznego, a więc uprawnień do korzystania ze świadczeń społecznych; okres wykonywania tej pracy nie jest także zaliczany jako składkowy z punktu widzenia ZUS, a pracodawca nie odprowadza na konto ZUS i Funduszu Pracy odpowiednich sum z tytułu wypłacanego wynagrodzenia; od dochodów z pracy nierejestrowanej nie są płacone podatki dochodowe,

– praca na rachunek własny, jeśli z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej nie są realizowane obowiązki finansowe wobec państwa (np. podatki). Oprócz pracy nierejestrowanej do szarej strefy włącza się także działalność nielegalną.

narkotykami, przemyt papierosów). W związku z tym, według szacunków Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową, w roku 2016 wartość dodana w nielegalnej części szarej strefy to 15 mld zł.

Tabela 2. Szacunki rozmiarów szarej strefy (w ujęciu GUS) w PKB w latach 2012-2016

	2012	2013	2014	2015	2016
PKB (mld zł) (GUS do 2014; 2015 – prognoza MF)	1 629	1 656	1 719	1 790	1 888
Gospodarka nieobserwowana (mld zł) (GUS do 2013, od 2014 szacunki IBnGR)	228	240	234	240	260
Udział szarej strefy (GUS do 2013, od 2014 szacunki IBnGR)	14,0%	14,5%	13,6%	13,4%	13,8%

Źródło: GUS, Ministerstwo Finansów, szacunki IBnGR za: *Szara strefa w polskiej gospodarce w 2016 roku*, IBnGR, Warszawa 2016.

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową publikuje także szacunki szarej strefy w ujęciu innym niż przyjęte przez GUS. Doszacowania obejmują między innymi nielegalny handel paliwami, handel targowiskowy, przygraniczny czy elektroniczny, nielegalny hazard, usługi edukacyjne i nierejestrowaną działalność gospodarczą cudzoziemców w Polsce.

Tabela 3. Szacunki rozmiarów szarej strefy (w ujęciu IBnGR) w polskiej gospodarce w latach 2012-2016 (mln zł)

	2012	2013	2014	2015	2016
Szara gospodarka (1)³⁵	215	227	220	226	245
Działalność nielegalna (2)	13	13	14	14	15
Doszacowania IBnGR (3)	147	112	126	129	139
Szara strefa (ujęcie IBnGR) (1+2+3)	375	352	360	368	399
PKB skorygowany o szarą strefę w ujęciu IBnGR	1776	1768	1845	1919	2027
Udział szarej strefy na skorygowanym PKB	21,1%	19,9%	19,5%	19,2%	19,7%

Źródło: GUS, Ministerstwo Finansów, szacunki IBnGR za: *Szara strefa w polskiej gospodarce w 2016 roku*, IBnGR, Warszawa 2016.

³⁵ Szara gospodarka to legalna część szarej strefy – nie jest zakazana przez prawo, a ukrywana przed organami administracji publicznej. Działalność nielegalna obejmuje między innymi przemyt papierosów oraz produkcję i handel narkotykami.

Wynagrodzenia

Przeciętne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw wyniosło 4065,97 zł (wzrost w ciągu roku o 4,9%).

Najwyższe wynagrodzenia odnotowano w sektorze *Informacji i komunikacji* – 7591,46 zł (wzrost w ciągu roku o 9,9%)

Najniższe wynagrodzenia odnotowano w sektorze *Zakwaterowanie i gastronomia* – 2717,07 zł (wzrost w ciągu roku o 4,5%)³⁶.

Najwyższy średni dochód przypadął na mieszkańca Krakowa. W województwie Małopolskim najczęściej zarabiali mieszkańcy miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców (mediana 4 350, 25% mieszkańców zarabiała poniżej 3 100 zł, z kolei 25% zarabiała powyżej 6 700 zł). Mieszkańcy miejscowości, w których mieszkało 25-100 tysięcy osób zarabiali 3 180 zł, zamieszkujący miejscowości od 5 do 25 tys. osób – 3 300 zł, natomiast mieszkający na obszarach zamieszkałych przez mniej niż 5 tysięcy osób – 3 120 zł.

³⁶ Komunikat o sytuacji społeczno – gospodarczej województwa małopolskiego w grudniu 2016 r..

Czynniki mające wpływ na wysoki poziom wynagrodzeń:

- Rozwinięte zaplecze naukowe
- Specjalne strefy ekonomiczne³⁷
- Dogodna lokalizacja i infrastruktura transportowa
- Znajomość języków obcych wśród potencjalnych pracowników
- Niski koszt siły roboczej na tle innych krajów europejskich

Przykładowe czynniki determinujące niskie wynagrodzenia:

- Słabo rozwinięta gospodarczo przestrzeń
- Pogarszająca się sytuacja lokalnych zakładów pracy.

³⁷<http://www.gazetakrakowska.pl/strefa-biznesu/wiadomosci/a/gdzie-w-malopolsce-zarobki-sa-najwyzsze-kto-placi-najmniej-raport-plac.10156400/>, dostęp 10.03.17.

Imigranci zarobkowi³⁸

Bez dodatkowych dokumentów w Polsce mogą pracować:

- obywatele Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Szwajcarii,
- obywatele krajów spoza UE/ EOG oraz Szwajcarii przebywający w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt stały i zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE.

Zezwolenia na pracę obowiązują obywateli spoza UE/Szwajcarii/EOG przebywających w Polsce czasowo. Zezwolenia wydawane są na czas określony, nie dłuższy niż 3 lata

Obywatele Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji i Ukrainy mogą pracować w Polsce bez konieczności posiadania zezwolenia na pracę przez okres nie przekraczający 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy na podstawie oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi. Oświadczenia rejestrują pracodawcy w powiatowych urzędach pracy.

³⁸ Wszystkie dane dotyczące imigrantów pochodzą z raportu „Ruch migracyjny w Małopolsce – imigranci z zagranicy”, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków, 2017

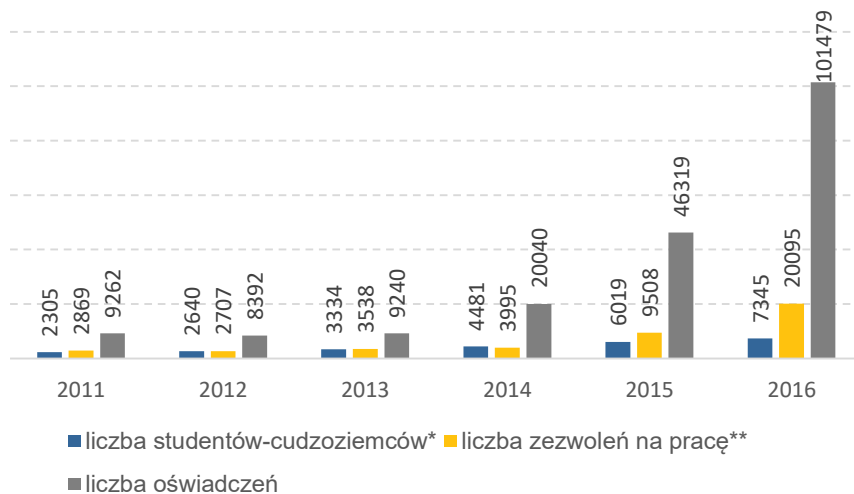
Napływ cudzoziemców do Małopolski

Zwiększający się napływ imigrantów zarobkowych do Małopolski widać już od 2012 roku. Niemniej gwałtowny wzrost zainteresowania pracą w województwie nastąpił w 2015 roku i był kontynuowany w 2016 roku. W 2016 roku, w stosunku do roku ubiegłego:

- liczba zezwoleń na pracę³⁹ dla obywateli spoza UE/EOG i Szwajcarii wzrosła o 111%,
- liczba zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca z Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji oraz Ukrainy na czas do 6 miesięcy wzrosła o 119%,
- liczba cudzoziemców studiujących na Małopolskich uczelniach (którzy chętnie łączą naukę z pracą) wzrosła o 22%.

³⁹ Łącznie: zezwolenia na pracę, zezwolenia na pobyt czasowy i pracę oraz zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji.

Wykres 1. Napływ cudzoziemców do Małopolski w latach 2011-2016

*w danym roku akademickim tj. od roku akademickiego 2010/2011, do roku akademickiego 2015/2016

**łącznie zezwolenia na pracę, zezwolenia na pobyt czasowy i pracę oraz zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Ruch migracyjny w Małopolsce – imigranci z zagranicy”, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków, 2017.

Obywatele UE/EOG i Szwajcarii mogą podejmować pracę w Polsce bez zezwolenia, dlatego też informacje o ich obecności w Małopolsce są szacunkowe. Z meldunków na pobyt czasowy (tj. dłuższy niż 3 miesiące) można wnioskować, że ich napływ również się zwiększa. Liczba obywateli wybranych krajów UE⁴⁰, którzy zarejestrowali swój pobyt czasowy w województwie wzrosła pomiędzy 2013 a 2014 rokiem o 6%. Z pewnością duża część tych cudzoziemców podjęła pracę.

Profil imigranta zarobkowego

Obywatel Ukrainy. W 2016 roku możliwość legalnego zatrudnienia otrzymali obywatele z 84 państw. Przy czym zdecydowaną większość stanowili Ukraińcy tj.:

85% w ogóle wydanych zezwoleń na pracę,

95% w ogóle zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca,

67% w ogóle studiujących cudzoziemców.

Młody. Do Małopolski w celach zarobkowych przybyło najwięcej osób w wieku 26-40 lat (ich udział w przypadku wydanych zezwoleń wyniósł w 2016 roku 57%, w przypadku zarejestrowanych oświadczeń – 45%).

Mężczyzna. Kobiety zdecydowanie rzadziej podejmowały pracę w województwie. W 2016 roku stanowiły 30% cudzoziemców

40 Austrii, Belgii, Bułgarii, Danii, Francji, Holandii, Litwy, Niemiec, Rumunii, Słowacji, Szwecji Wielkiej Brytanii i Włoch.

otrzymujących w Małopolsce prawo do legalnej pracy, czy to na podstawie zezwolenia, czy też zarejestrowanego oświadczenia. Porównując sytuację z 2011 rokiem widać, że dominacja mężczyzn wśród imigrantów powiększyła się: w przypadku wydanych zezwoleń o 3 pp., a w przypadku zarejestrowanych oświadczeń o 7 pp.

Pracownik fizyczny. Cudzoziemcy najczęściej podejmowali prace w Małopolsce w charakterze pracownika przy pracach prostych bądź robotnika. Z drugiej strony zwiększyło się zapotrzebowanie na cudzoziemców wykonujących zawody bardziej złożone, wymagające (z definicji) ukończenia co najmniej szkoły średniej.

Informatyk. Dynamiczny rozwój branży IT w Małopolsce zachęca coraz więcej informatyków do podejmowania pracy w regionie, o czym świadczy m.in. 19-krotny wzrost liczby specjalistów IT, uzyskujących zezwolenie na pracę pomiędzy 2014 a 2016 rokiem.

Emigranci zagraniczni⁴¹

187,5 tys. Małopolan czasowo przebywa za granicą. Tak wynika z szacunków dot. pobytu czasowego sporządzonych na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku

Niemal 70% wyjechało z województwa po 2004 roku. Ponad połowę stanowiły osoby pochodzące z miast (około 97,4 tys. w porównaniu z 90,1 tys. emigrantów z obszarów wiejskich).

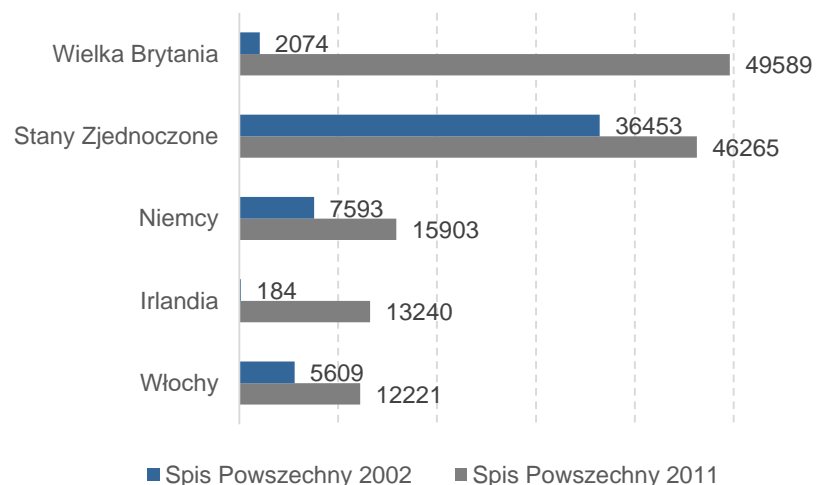
W latach 2004–2014 z województwa wyemigrowało na stałe (wymeldowało się na pobyt stały) ponad 20,5 tys. mieszkańców, z czego około 13,8 tys. z miast oraz 6,7 tys. ze wsi.

20,5 tys. Małopolan wyjechało na stałe. Wschodnia i południowa część województwa, a także Kraków, to obszary notujące największe natężenie emigracji – mierzone zarówno strumieniem wyjazdów na pobyt stały, jak i liczbą czasowo przebywających za granicą.

Spośród niemal 187,5 tys. mieszkańców województwa przebywających czasowo za granicą w 2011 roku, najwięcej mieszkało w Wielkiej Brytanii (26,4%) i Stanach Zjednoczonych (24,7%). Kolejnymi destynacjami Małopolan, choć o znacznie mniejszej liczbie emigrantów, były Niemcy, Irlandia, Włochy i Austria.

⁴¹ Wszystkie dane dotyczące imigrantów pochodzą z raportu „Ruch migracyjny w Małopolsce – emigranci zagraniczni”, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2017.

Wykres 1. Emigranci przebywający czasowo poza granicami kraju

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Ruch migracyjny w Małopolsce – emigranci zagraniczni”, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2017.

Profil emigranta

Osoby w wieku produkcyjnym – stanowiące lokalne zasoby pracy. Wśród migrantów czasowych przebywających za granicą w 2011 roku ponad połowę stanowiły osoby w wieku produkcyjnym mobilnym (18-45 lat);

Zdaniem ekspertów z powiatowych urzędów pracy wyjeżdżają wśród wyjeżdżających są osoby dobrze wykształcone oraz

fachowcy, dobrze przygotowani pod względem kompetencji zawodowych.

Pracownicy agencji zatrudnienia zauważają natomiast, że emigrują Małopolanie, którzy: (1) nie mogą znaleźć pracy lub dostępna dla nich praca jest nisko płatna, (2) po szkole średniej, czasem po gimnazjum, (3) będący po studiach, ale jeszcze przed etapem założenia rodziny, (4) starsi, którzy już „odchowali” swoje dzieci.

Powody emigracji

Z Małopolski wypychają:

- motywy ekonomiczne (problemy finansowe, utrata pracy, kredyty i długi, rozczarowanie sytuacją na polskim rynku pracy, wysokością zarobków),
- brak samodzielności mieszkaniowej i finansowej,
- brak (stabilnej) pracy.

Decyzji o migracji sprzyja:

- otrzymanie propozycji pracy,
- otwartość i ciekawość,
- wykształcenie, znajomość języków obcych i mobilność.
- Inne kraje przyciągają:
 - wyższymi zarobkami i poczuciem stabilizacji,
 - chłonnymi rynkami pracy,

- możliwościami: rozwoju, podniesienia kompetencji i kwalifikacji,
- istnieniem sieci migracyjnych,
- bliskością geograficzną i mentalną

Transfery z zagranicy

Z roku na rok przybywa w Małopolsce osób, które deklarują osiągnięcie dochodu w innym kraju niż Polska⁴². W 2015 roku odnotowano 45,8 tys. takich podatników, tj. o 7% więcej niż w 2014 roku i aż 49% więcej niż w 2011 roku.

Najwięcej osób uzyskało dochód w Niemczech, na drugim miejscu – z trzykrotnie mniejszą wartością – uplasowały się zaś Stany Zjednoczone.

Na przestrzeni pięciu ostatnich lat wzrosła również wartość rozliczanych dochodów – o 59%.

⁴² Informacje o dochodach Małopolan z zagranicy w całości opierają się na danych z załącznika PIT/ZG. W związku z tym nie mogą być traktowane jako całościowa informacja o dochodach Małopolan. Należy również podkreślić dwie kwestie: (1) dane z załącznika PIT/ZG dotyczą polskich rezydentów podatkowych (przebywających w Polsce ponad pół roku, lub posiadających w Polsce ośrodek życia), a więc pomijają dochody emigrantów długookresowych (Małopolan o statusie nierezydenta); (2) PIT/ZG wypełniają także emeryci (pobierających zagraniczne emerytury), stypendyści (pobierający zagraniczne stypendia), czy też osoby otrzymujące wynagrodzenie od zagranicznych firm, ale faktycznie wykonujące pracę w Polsce. Nie można więc utożsamiać prezentowanych danych jedynie z pracą na emigracji, a raczej należy je traktować szerzej, jako dochody z zagranicznych źródeł napływające do Małopolski

Małopolski rynek pracy w 2017 roku

Według *Barometru Manpower perspektyw zatrudnienia*⁴³ pracodawcy planują zwiększać zatrudnienie. Zwiększenie zatrudnienia w II kwartale 2017 roku planuje 18%, redukcje – 5%, a 73% deklaruje utrzymanie zatrudnienia. Po korekcie sezonowej daje to prognozę zatrudnienia w Polsce +12% (prognoza na analogiczny okres 2016 roku wynosiła +10%). W regionie południowym, do którego zalicza się Małopolska, prognoza wynosi +10% (przed korektą sezonową +14%). W przypadku regionu południowego oznacza to wzrost o 8 p. proc. w porównaniu z I kwartałem i brak zmian rok do roku.

Wyniki badania Barometr zawodów, koordynowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, potwierdzają obserwowane od kilku lat zmiany na rynku pracy. Prognoza na rok 2017 przewiduje wystąpienie 32 zawodów deficytowych (najwięcej od początku badania w województwie małopolskim, tj. od roku 2011) i 16 nadwyżkowych (najmniej w historii badania). Od początku realizacji badania w grupie zawodów deficytowych znajdują się samodzielni księgowi i kierowcy samochodów ciężarowych. Z kolei prawie wszystkie zawody prognozowane jako nadwyżkowe w roku 2017 to zawody trwale nadwyżkowe. Wśród tych ostatnich są zawody wymagające ukończenia studiów wyższych różnego typu, zawody związane z pracą biurową, zawody rolnicze oraz zawody nauczane w technikach i szkołach policealnych.

Wśród zawodów deficytowych dominują branże takie, jak budowlana, transportowa i produkcyjna oraz zawody

gastronomiczne, medyczne i informatyczne. Przyczyny deficytów są znacznie zróżnicowane i w wielu przypadkach wynikają z charakteru poszczególnych zawodów – są to takie powody, jak trudne warunki pracy, niskie wynagrodzenia, konieczność dojazdów do miejsca pracy, ale także przyczyny leżące po stronie podaży rynku pracy, jak niewystarczające doświadczenie zawodowe i brak poszukiwanych przez pracodawców umiejętności.

Mimo wyraźnej tendencji wskazującej na zwiększające się trudności pracodawców w poszukiwaniu odpowiednich kandydatów na wolne miejsca pracy, w województwie małopolskim ciągle istnieją zawody określane jako nadwyżkowe. Wśród nich wskazać można na absolwentów popularnych kierunków kształcenia, zarówno zawodowego, jak i wyższego, chętnych do pracy w zawodach związanych z pracą biurową, rolników czy przedstawicieli zawodów, w których wymagane są aktualne uprawnienia do pracy (pielęgniarki, pracownicy w branży budowlanej i transportowej).

⁴³ Por. *Barometr Manpower perspektyw zatrudnienia Q2 2017*.